

Recenzja pracy doktorskiej mgr Sylwii Popardy
pt. „Polityka bezpieczeństwa państwa a Strategie Bezpieczeństwa
Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście napływu imigrantów w
latach 2004-2021”, ss. 343.

Oświadczenie: Recenzent oświadcza, że nie posiada żadnych interesów w odniesieniu do recenzowanej pracy doktorskiej, a tematyka tego projektu mieści się w głównym nurcie jego zainteresowań dydaktycznych i naukowo-badawczych.

Przyjęta do recenzji praca doktorska Pani mgr Sylwii Popardy pt. „Polityka bezpieczeństwa państwa a Strategie Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście napływu imigrantów w latach 2004-2021” napisana została pod kierunkiem naukowym Pani dr hab. Małgorzaty Winiarczyk-Kossakowskiej, profesora uczelni oraz Promotor pomocniczy Pani prof. dr hab. Olgi Wasiuty w Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Autorytet i dorobek naukowy promoterek stanowią ważny symptom gwarantujący rzetelność naukową i dobry poziom rozprawy. Jest to tym bardziej istotne, iż Doktorantka podjęła się rozwiązania niezwykle ważnego i złożonego problemu, jakim jest kwestia polityki bezpieczeństwa państwa, strategii bezpieczeństwa narodowego, czy też napływu imigrantów. Co więcej, podjęty temat jest aktualny i istotny dla teorii i praktyki bezpieczeństwa państwa.

Przedłożona mi do recenzji dysertacja doktorska jest opracowaniem, które należy ocenić pozytywnie. Jest to praca stanowiąca dowód dość dobrej orientacji Autorki w projektowaniu i przeprowadzaniu badań jakościowych, analizie danych i konstruowania wniosków.

1. Znaczenie podjętego tematu pracy doktorskiej

Przemiany polityczne, społeczne i ekonomiczne zmieniają determinanty, które decydują o bezpieczeństwie narodu i państwa. Zapewnienie bezpieczeństwa swoim obywatelom jest jedną z najważniejszych funkcji każdego państwa. W czasach współczesnych, kiedy 24 lutego 2022 roku Rosja zbrojnie najechała Ukrainę, bezpieczeństwo państwa polskiego jeszcze bardziej wybrzmiało i stało się priorytetem w działaniach nie tylko osób rządzących, ale całego społeczeństwa.

W zakresie bezpieczeństwa państwa niezwykle ważną kwestią jest nie tylko opracowanie, a przede wszystkim właściwa realizacja polityki bezpieczeństwa rozpatrywanej zarówno z perspektywy myśli politycznej, doktryn, koncepcji wdrożeniowych (strategii bezpieczeństwa, programów), działalności ustawodawczej – implementującej konkretne rozwiązania w tym zakresie. Ma to również znaczenie w rozwoju oraz wzmacnianiu pozycji Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej.

Ważny jest przy tym inny kontekst bezpieczeństwa państwa, to obawy wynikające z napływu obywateli z innych krajów do Polski. Warto wobec tego wiedzieć czy imigracje są zauważalne w Polsce, czy mają wpływ na bezpieczeństwo państwa, poczucie bezpieczeństwa obywateli, na rozwój gospodarki, kultury itp. Tym bardziej jest to istotne, gdyż zjawisko imigracji w ostatnim czasie w Polsce bardzo się nasiliło i stało się medialne (ataki imigrantów na granicę polsko-białoruską, czy też uchodźcy z Ukrainy).

Niekontrolowana migracja może doprowadzić do zagrożenia terroryzmem, sprzyja powstaniu zorganizowanych grup przestępczych, przemytowi niebezpiecznych ładunków, narkotyków oraz prowadzi do wzrostu przestępczości. Ponadto wraz z nielegalną imigracją kwitnie handel ludźmi.

Rozpatrując treść dysertacji należy stwierdzić, że istnieje wiele zależności pomiędzy polityką bezpieczeństwa, strategiami bezpieczeństwa narodowego a imigracją. Często te zależności nie są dostrzegane, a w wielu wypadkach świadomie ignorowane.

Słusznie Doktorantka zauważa, że brakuje jednej spójnej pracy, która w sposób kompleksowy omawiałaby politykę bezpieczeństwa, strategię bezpieczeństwa narodowego oraz imigracje.

Reasumując, w moim przekonaniu, wybór tematu pracy doktorskiej jest prawidłowy, aktualny i odzwierciedlający w pełni zawartość rozprawy. Poruszana tematyka niniejszej

rozprawy ma charakter interdyscyplinarny, jest nośna i bardzo potrzebna. Wskazuje na przemyślaną, spójną i oryginalną koncepcję badawczą.

2. Ocena metodologiczna

Rozprawa doktorska przygotowana przez Panią mgr Sylwię Popardę jest poprawnie skonstruowana pod względem metodologicznym. Z uznaniem odnoszę się do zamysłu prowadzenia badań w tak ważnej problematyce. Czytelny i pełny obraz założeń metodologicznych jest przecież ważnym wektorem w każdej projekcji badań naukowych.

Przedmiot rozprawy należy do trudnych i jednocześnie bardzo aktualnych. W dotychczasowej literaturze przedmiotu, ale także szerokiej dyskusji społecznej, i to zarówno na szczeblach organizacji międzynarodowych, a także w wymiarze bezpieczeństwa państwa, tematyka ta wzbudza duże zainteresowanie.

Celem pracy było wskazanie ważnych rekomendacji i wniosków do prac nad kolejnymi Strategiami Bezpieczeństwa Narodowego RP. Zestaw celów prowadzenia badań należy uznać za spójny, wystarczający do poprawnego rozwiązania podjętego problemu badawczego. Ustalone cele pozwalają też właściwie uporządkować proces badawczy.

Autorka właściwie sformułowała główny problem badawczy, który sprowadza się do następującego pytania: *jakie były kluczowe cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w odpowiedzi na wyzwania wynikające z napływu imigrantów i uchodźców do Polski w latach 2004 – 2021?*

Dążąc do rozwiązania tak sformułowanego ogólnego problemu badawczego za konieczne uznała określenie dodatkowych problemów o charakterze szczegółowym ujętych w dziesięciu pytaniach:

1. Jaka była skala napływu imigrantów do Polski i jak to zjawisko wpłynęło na politykę bezpieczeństwa państwa?
2. Jak ilościowo kształtował się napływ imigrantów w poszczególnych latach a jak kształtowała się ilość aktów prawnych?
3. Jakie z perspektywy celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego wyzwania/zagrożenia i szanse definiują dokumenty i respondenci?
4. W jaki sposób polityka bezpieczeństwa państwa polskiego reagowała na występujące wyzwania wynikające z napływu imigrantów?

5. Jakie były kierunki zmian polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w kontekście napływu imigrantów?
6. Na ile zmiany przepisów prawnych dotyczyły zjawiska imigracji a na ile konkretnych grup imigrantów?
7. Jak zmiany polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w badanym okresie są postrzegane przez respondentów?
8. Jak można zidentyfikować/wyodrębnić cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w dokumentach, a jakie w opiniach respondentów?
9. Jakie były największe wyzwania/zagrożenia, z którymi polityka bezpieczeństwa państwa polskiego musiała sobie poradzić?
10. Jakże były efektywne działania realizacji polityki bezpieczeństwa państwa polskiego i jakich działań zabrakło według respondentów?

Jak widać ilość sformułowanych problemów badawczych (szczegółowych) jest znacząca i wydaje się, że Doktorantka mogła niektóre z nich połączyć (np. pierwszy z drugim).

Pozytywnie należy ocenić określenie hipotezy głównej, szkoda, że nie zostały sformułowane hipotezy szczegółowe, które dookreśliłyby pytania badawcze oraz w szerszy sposób wskazałyby na pole badawcze.

Logiczną konsekwencją dalszego etapu metodologii badań stał się dobór i wykorzystanie w dysertacji metod badawczych, które należy uznać za trafne i adekwatne do tematyki pracy oraz sformułowanych problemów badawczych. Dominującymi metodami badań były: metoda analizy dokumentów, metoda komparatystyczna, przegląd literatury przedmiotu, metoda ilościowa - statystyka opisowa oraz metoda jakościowa (wywiady eksperckie). Natomiast technikami badawczymi w pracy były: wywiady eksperckie, analiza treści, graficzne przedstawianie danych, zaś narzędziami badawczymi są: scenariusz wywiadu i badanie dokumentów.

Wyraźnie dostrzec można niepokój badawczy u Doktorantki obrazujący się chęcią pozyskania pełniejszej odpowiedzi na pytania badawcze i stąd obecność użycia triangulacji źródeł i technik badawczych. Bowiem kontekst opisowy i prawny, oddający uwarunkowania i realne działania władzy wykonawczej i ustawodawczej dotyczący cudzoziemców skonfrontowała z opiniami ekspertów oraz z danymi statystycznymi. Warto zaznaczyć, że wybierając triangulację metodologiczną jako podejście badawcze, zakłada się, że nie ma lepszej i gorszej metody. Każda z metod badawczych ma swoją specyfikę i zastosowanie,

ponieważ przy ich użyciu można otrzymać inny rodzaj danych. Świadczy to także o trosce Doktorantki o jakość badań oraz ich wyników.

W ramach badań przeprowadziła wywiady ze współtwórcami Strategii z 2007 r., z 2014 r., z 2020 r. Opinie respondentów porównała z zapisami Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. W okresie od lutego do kwietnia 2021 r. przeprowadziła osiem wywiadów ze współtwórcami Strategii z 2007 r., z 2014 r., z 2020 r., profesorami, generałami, ekspertami, byłymi ministrami, analitykami ds. bezpieczeństwa, byłym szefem Biura Bezpieczeństwa Narodowego. Warto zaznaczyć, że w trakcie przygotowań rozprawy doktorskiej nawiązała kontakt z Biurem Bezpieczeństwa Narodowego. Przyznać należy, że domysł grupy eksperckiej jeśli chodzi o bliższe dane Autorka zostawia czytelnikowi rozprawy.

Podsumowując tą część oceny należy stwierdzić, że podjęta przez Doktorantkę problematyka badawcza mieści się we współcześnie ważnym, tak z merytorycznego, jak i praktycznego punktu widzenia nurcie badań, który dotyczy problemu bezpieczeństwa państwa. Pani mgr Sylwia Poparda pomimo drobnych uwag potwierdziła umiejętności dostrzegania, sformułowania i rozwiązania problemu badawczego. Opanowała metody badawcze oraz potrafi się nimi prawidłowo posługiwać. Ponadto posiada dość dobrą wiedzę metodologiczną w zakresie nauk społecznych. Dlatego też ten aspekt oceny pracy należy ocenić pozytywnie.

3. Struktura pracy

W aspekcie formalnym struktura rozprawy nie budzi zastrzeżeń. Jest ona obszerna, bo zawiera się na 343 stronach, napisana poprawnie i logicznie. Należy stwierdzić, że struktura została podporządkowana głównemu celowi i sformułowanym problemom badawczym.

Niniejsza rozprawa składa się z czterech rozdziałów poprzedzonych wstępem, a zakończonych podsumowaniem, bibliografią oraz wykazem tabel.

W pierwszym rozdziale pt. *Bezpieczeństwo narodowe - implikacje teoretyczne*, Autorka omówiła problematykę dotyczącą bezpieczeństwa narodowego. Część ta jest wprowadzająca stanowiąc jednocześnie fundament teoretyczny pracy. W tym rozdziale zawarła tak istotne zagadnienia jak: pojęcie bezpieczeństwa, rodzaje bezpieczeństwa, ujęcie bezpieczeństwa narodowego, na które składa się: bezpieczeństwo wewnętrzne oraz bezpieczeństwo zewnętrzne. Wiele miejsca poświęciła także kategoriom bezpieczeństwa,

rodzajom bezpieczeństwa narodowego oraz współczesnym uwarunkowaniom bezpieczeństwa narodowego Polski, szczególnie zagrożeniom. Przy okazji mam tu lekki niedosyt jeśli chodzi o zagrożenia, gdyż zabrakło mi szerszej informacji o konflikcie na granicy polsko-białoruskiej (wrzesień 2021 rok).

W drugim rozdziale pt. *Migracja i imigracja: przyczyny, główne kierunki, skutki społeczne i ekonomiczne, polskie ustawodawstwo*, Doktorantka wyeksponowała podstawowy podział i główne kierunki imigracji w latach 2004-2021. Przedstawiła przyczyny i skutki społeczne ruchów imigracyjnych w badanym okresie. Przybliżyła podstawowy podział migracji oraz polskie ustawodawstwo dotyczące imigracji.

W rozdziale trzecim pt. *Warunki i zasady pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*, mgr Sylwia Poparda omówiła politykę azylową i migracyjną. Przeanalizowała pojęcie azylu, wskazała na różnice pomiędzy imigracją legalną a nielegalną oraz zagadnienia związane z przeciwdziałaniem imigracji nielegalnej. W tym rozdziale przedstawiła także korzyści i straty wynikające z imigracji. Omówiła też zjawisko imigracji jako zagrożenia kulturowego czy szansy na poprawę niżu demograficznego. Wiele miejsca poświęciła warunkom, jakie należy spełnić w celu otrzymania Karty Polaka oraz najważniejszym zagadnieniom wynikającym z tego faktu. Przedstawiła również zagadnienia dotyczące legalnej imigracji i ochrony cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W rozdziale czwartym pt. *Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP*, Autorka definiuje pojęcie strategii oraz Strategie Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej ze szczególnym uwzględnieniem Strategii z 2007 r., 2014 r., 2020 r. Jest to część dotycząca dokumentów strategicznych RP, zawierająca główne cele oraz interesy dotyczące bezpieczeństwa państwa. Na podstawie analizy wywiadów z respondentami, dokumentów, literatury przedmiotu przedstawiła rekomendacje dotyczące polityki bezpieczeństwa państwa polskiego oraz zapisów Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP.

Należy stwierdzić, że dysertacja stanowi próbę zastosowania innego podejścia do problematyki badań z uwzględnieniem opinii osób faktycznie zaangażowanych w proces współtworzenia Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. Dzięki temu w kolejnej części pracy Doktorantka wskazała rekomendacje i wskazówki do dalszego tworzenia Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. Treść rozprawy może być wstępem do pogłębienia badań nad tą problematyką oraz rozszerzenia zasygnalizowanych w pracy zagadnień badawczych.

Szkoda, że Autorka zrezygnowała z wyraźnego wyodrębnienia podsumowań i wniosków na końcu rozdziałów, bowiem one mogły spowodować, po pierwsze lepszą diagnostykę treści, a po drugie uchwycić wiele ciekawych zależności dotyczących polityki i strategii bezpieczeństwa państwa oraz napływu imigrantów.

Język recenzowanej rozprawy doktorskiej jest prawidłowy. Cennym dorobkiem pracy naukowej Doktorantki jest udokumentowanie wywodów materiałem źródłowym. Należy zauważyć, że dobre odczytanie źródeł i ich właściwa interpretacja oraz obudowanie przypisami stanowią ważną umiejętność analityczną. Choć w niektórych przypadkach Doktorantka mogła zastosować skróty w przypisach np. s.91 przypis 284 i 285 (tamże lub ibidem).

Pewnym mankamentem jest także wielokrotne powtarzanie tych samych treści w różnych częściach pracy.

W dysertacji zamieszczono również niezwykle bogatą bibliografię (404 różne pozycje), którą w celu większej przejrzystości, Pani mgr Sylwia Poparda słusznie podzieliła na: akty prawne (prawo międzynarodowe, prawo krajowe), literaturę zwartą, artykuły, inne źródła (netografia). Można także dostrzec spis tabel i ikonografik oraz załączniki (scenariusz wywiadu). Przy tej okazji mam powinen niedosyt, jeśli chodzi o wykorzystanie literatury obcojęzycznej i to zarówno w problematyce polityki bezpieczeństwa, strategii, czy też imigracji, szczególnie, że w Europie jest wiele krajów mających w tym zakresie bardzo duże doświadczenia.

Przy tak obszernej pracy można znaleźć drobne usterki dotyczące błędów literowych, akapitów wprowadzających nieistotnych w bilansie dla merytorycznej oceny pracy, ale zauważalnych.

Podsumowując należy stwierdzić, że recenzowana rozprawa posiada logiczną konstrukcję, typową dla prac naukowych, bazujących na szerokich analizach materiałów pierwotnych i wtórnych.

4. Ocena merytoryczna

Pod względem formalnym rozprawa została opracowana poprawnie, jej struktura odpowiada przyjętym zasadom, a treść poszczególnych rozdziałów rozmieszczona jest zgodnie z postawionymi celami. Praca prezentuje wysokie walory epistemologiczne i stanowi logicznie ułożoną oraz spójną całość.

Poruszana problematyka wpisuje się w nurt badań i refleksji nad polityką bezpieczeństwa państwa, strategiami bezpieczeństwa oraz napływem imigrantów do Polski.

Autorka dysertacji dobrze uchwyciła zależności i powiązania pomiędzy jej poszczególnymi częściami. Wyraźnie widać zarysowane trzy główne części pracy:

1. bezpieczeństwo narodowe i polityka bezpieczeństwa państwa,
2. migracje i imigracje wraz z zasadami pobytu cudzoziemców na terytorium Polski,
3. strategie bezpieczeństwa narodowego.

Można stwierdzić, że Doktorantka dobrze orientuje się w podstawowej literaturze przedmiotu, śmiało korzysta z niej, właściwie interpretując najważniejsze wnioski i propozycje. Zaprezentowane w pracy analizy prowadzone są na dobrym poziomie, a przedstawione uzasadnienia wskazują na znaczącą dojrzałość naukową w poruszonym obszarze wiedzy. Pani mgr Sylwia Poparda wykazała się dobrą znajomością terminologii specjalistycznej i umiejętnością posługiwania się językiem naukowym. Szkoda, że przy powoływaniu się na literaturę w większości przypadku dokonywała jej opisu bez próby nawiązania szerszej dyskusji (egzegezy) w ocenie wartości i przydatności posiadanych materiałów.

Można pozytywnie wypowiedzieć się o metodologicznej dociekliwosci Doktorantki przy próbach rozwiązania podejmowanych problemów badawczych, ta dociekliwość wymaga bowiem znacznej wiedzy z zakresu metodologii badań, zdolności odkrywania faktów, prowadzenia analizy weryfikacyjnej, czy też odwagi w wyciąganiu wniosków.

Do istotnych zalet pracy doktorskiej zaliczam jej logiczną i uzasadnioną konstrukcję, umożliwiającą Czytelnikowi wniknięcie w problematykę polityki bezpieczeństwa państwa, strategii bezpieczeństwa, czy też napływu imigrantów. Treść dysertacji została przedstawiona z zachowaniem logiki wyvodu, co świadczy o wnikliwym zaangażowaniu Autorki w zgłębianie licznych źródeł wielodyscyplinarnej literatury. Ponadto dysertacja jest poprawnie skonstruowana pod względem metodologicznym, merytorycznym i pisarskim. Drobne błędy redakcyjno-edytorskie nie przekreślają wysokiej jej oceny.

Podsumowując tą część oceny należy stwierdzić, że dysertacja ma charakter interdyscyplinarny łączący kwestie bezpieczeństwa oraz aspekty politologiczne z elementami prawnymi, socjologicznymi i ekonomicznymi. Autorka pracy sięgała do zasobu metod badawczych wykorzystywanych przez różne dyscypliny nauki. Interdyscyplinarność pracy niewątpliwie świadczy o jej wysokim poziomie naukowym, ponieważ obejmuje nie tylko

metodologię właściwą dla nauk o polityce i administracji, lecz również zastosowanie metod charakterystycznych dla innych dyscyplin, istotnych dla zrealizowania etapów badawczych. Dysertacja zawiera dość istotny materiał faktograficzny i badawczy, a zawarte w niej wnioski mogą być także wykorzystane do prowadzenia dalszych badań zarówno w obszarze polityki i strategii bezpieczeństwa, a także w aspekcie wyzwań i zagrożeń związanych z imigracją.

5. Wnioski końcowe

Uwzględniając wymogi ustawowe jestem przekonany, że przedstawiona do oceny rozprawa doktorska mgr Sylwii Popardy w pełni spełnia wymagania stawiane tego typu pracom naukowym, ponieważ stanowi oryginalne rozwiązanie ważnego problemu naukowego, dotyczącego oceny polityki bezpieczeństwa państwa, strategii bezpieczeństwa narodowego w kontekście napływu imigrantów. Potwierdza to jednocześnie, że Doktorantka posiada również znaczącą wiedzę teoretyczną w dyscyplinie nauk o polityce i administracji, a po części także i w naukach o bezpieczeństwie.

Wykazuje umiejętności samodzielnego prowadzenia badań mając jednocześnie dobrze opanowany warsztat naukowy niezbędny do realizacji przedsięwzięć badawczych o takim charakterze.

Nie ulega dla mnie wątpliwości, że mamy do czynienia z pracą bardzo dojrzałą, cenną poznawczo, oryginalną, wnoszącą nowe treści i posiadającą liczne walory zarówno w warstwie teoretycznej, jak i empirycznej.

Reasumując stwierdzam, że dysertacja doktorska obejmuje właściwie udokumentowane i przedstawione ustalenia w zakresie przyjętych celów badawczych oraz weryfikacji hipotez. W rezultacie przedstawionych ocen stwierdzam, że rozprawa spełnia warunki przewidziane przez Ustawę z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, wobec tego całość rozprawy oceniam pozytywnie i wnoszę o dopuszczenie mgr Sylwii Popardy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

W związku z przedstawionymi dotychczas argumentami proszę o przygotowanie podczas publicznej obrony odpowiedzi na następujące **pytania**:

1. Proszę podjąć dyskusję z następującą tezą: polityka bezpieczeństwa Polski – między samodzielnością a zależnością europejską
2. Jakie czynniki, procesy i zjawiska mają wpływ na kształt strategii bezpieczeństwa państwa?

3. Uwzględniając Pani doświadczenia związane z napisaną dysertacją doktorską, a także znajomość tej problematyki, proszę wyrazić swój pogląd dotyczący przyjmowania do Polski imigrantów w kategorii zalet i wad?

.....
Andrzej Pieczywok